

Aspsunds by och dess historia

Henrik Eriksson <http://aspsund.se>

Namnet betyder troligen "sundet där det växer Asp" och var en smal del av den farled som fanns under järnålder och medeltid då vattnet stod ungefär upp till nuvarande byväg. Man kunde med lätthet ta sig med båt (liknande Viksbåten) söderut till Norrtäljeviken eller österut via Norsviken och Bagghusfjärden.

Troligtvis så grundades byn någon gång under yngre järnålder baserat på att byns gravbacke "Smibacken" alldeles intill är daterad yngre järnålder. Naturnamn på en by är också ofta ett tecken på yngre järnålder samt att byar enligt historiker jag samtalat med sällan har flyttats särskilt långt. Strandlinjen låg också passande intill vid den tiden.

Lämningar/fynd från den tiden är bland annat Aspsundsklockan som är Sveriges äldsta kyrkklocka. Plöjdes upp i början av 1900 talet i den äng som går fram mot Brosjön och är gammal sjöbotten. En annan spännande lämning är pålspärren som var en försvarslinje med pålar tvärs över sundet och som syns i asfalten på Brölundasidan. Ängen på Aspsundsidan vid broarna heter än i dag Pålhagen. Troligen var det fullt av pålar där då marken odlades upp.

Enligt arkeolog Gunilla Larsson ska det också ha gjorts flera båtfynd (vikingatid liknande viksbåten) i Aspsundet i samband med grävningar då sjöarna sänktes i slutet av 1800-talet. Bland annat hittade man en jätteåra (styråra). Om dessa togs om hand och sparades likt Viksbåten har jag inte lyckats få svar på än.

Landhöjning och sjösänkning har förstås förändrat landskapet enormt. När byn kom till var det ett bra läge för en by vad gäller fiske, jakt, sjötransport och tidiga former av jordbruk.

Äldsta texterna som Asp(a)sund och Asp(e)sund från Söderby socken förekommer i är medeltida. År 1382 och 1409.

Under medeltid fram till laga skifte 1837 var byn ett så kallat solskifte/radby med 6 st kringbyggda gårdar. Det syns på de äldre kartorna från 16 till 1800-talen hur gårdarna stod tätt intill varandra. Idag är två gårdar kvar samt grunden, jordkällare och syrenhäck syns av en tredje. En gård (flyttad till Galltorp 1837?) låg troligen på lagårdsbacken hos Erikssons. Man kan se flata stenar på ett par ställen. Ytterligare en (kanske också flyttad till Galltorp?) låg antagligen ungefär mellan syrenkullen och Gunnarssons.

Erikssons gård tillhörde sedan slutet av 1600- till slutet av 1800-talet Livregementet till häst, Roslags kavalleri och var boställe åt dess hovsmed. Har historiskt i dokument och kartor kallats hovsmedsbostället samt sergeantbostället. Hovsmederna och andra boende på

gården finns samlade i ett större dokument . Den förste hovsmeden som är nedtecknad var Petter Fors som flyttade in 1695.

Oklart hur gammalt huset är i grunden men sägs vara ett av de äldsta i bygden. En beskrivning av huset från 1837 stämmer väldigt väl, men troligen är delar av huset mycket äldre än så. Roslagens första utbildade veterinär (och militär hovslagare) Erik Sahlström bodde på stället i slutet av 1700-talet. Känd i byn för att ha odlat upp en vret och samtidigt knackat in årtalet och en text i berghällen intill.

Den sista militären på bostället var Fanjunkare Lars Fredrik Grönvall som flyttade ut år 1887.

Vem som byggde Gunnarssons hus och historien bakom den har jag inte forskat i än. Vi vet att den har byggts på i omgångar.

Det lilla röda huset framför Gunnarssons hus användes som ett mejeri någon gång under 1800-talet och hade en "mejeriska" boende i huset. Mjök kan ha kommit via roddbåt och vagn från omkringliggande byar som tex Väsby och Brölunda.

Victor och Selma sittande med barnbarnen Sten och Ulla framför. Gunnar, Lisa och Gunvor står närmast bakom Selma.

I slutet av 1800-talet ägdes gårdarna av familjen Sandberg i ett par, tre generationer och i början av 1913 köptes först gården närmast brosjön (no 2 och 6) av Victor och Selma Mattsson och lite senare år 1918 köpte de också Hovsmedsbostället (no 5) samt (no 3) som är den gård som låg på syrenkullen.

Från vänster Selma, Gunvor, Victor och Lisa

Victor och Selma fick två döttrar Lisa och Gunvor vilkas familjer (barn, barnbarn osv) sedan levte och verkat på de två gårdarna under 1900-talet fram till nu. Det är idag två ganska stora släkter efter Lisa (och Gunnar) samt Gunvor (och Ragnar) som ännu har starka band och som ofta träffas. Dvs barn, barnbarn och barnbarnsbarn och ännu en generation.